

Farmakoterapija hronične i akutne insuficijencije srca

Katedra za farmakologiju, toksikologiju i kliničku farmakologiju

Srčana insuficijencija-definicija

- Insuficijentan **miokard** - ne može da zadovolji potrebe cijelog organizma za O₂ i energetske materijama, u mirovanju i fizičkoj aktivnosti.
- Srčana insuficijencija (SI) je klinički sindrom koji karakterišu tipični simptomi (gubitak daha, oticanje gležnjeva, malaksalost) i može biti praćen kliničkim znacima (povišen jugularni venski pritisak, zastoje promjene na plućima i periferni edemi)
- Strukturne i/ili funkcionalne abnormalnosti srca koje uzrokuju smanjen srčani udarni volumen i/ili povišen intrakardijalni pritisak punjenja u mirovanju (end-dijastolni pritisak) ili tokom napora.
- Prisutna kod 1-2% pacijenata u razvijenim zemljama, sa porastom do $\geq 10\%$ kod ljudi > 70 godina života.
- Klasifikacija: prema toku (akutna i hronična), prema ejekcionoj frakciji, prema lokalizaciji (SI lijevoj i desnog srca), NYHA.

Etiologija srčane insuficijencije

- **Oboljenja koja zahvataju miokard:** ishemijska bolest srca (akutna i hronična manifestacija), toksična oštećenja (radioterapija, lijekovi, alkoholizam, teški metali), infekcija, autoimune bolesti (SLE, RA), infiltracija (amiloidoza, hemohromatoza, sarkoidoza), endokrini poremećaji (hiper- i hipotireoidizam, DM, feohromocitom, akromegalija), urođene kardiomiopatije.
- **Abnormalni uslovi opterećenja:** arterijska hipertenzija, urođene ili stečene valvularne stenozе, perikarditis, perikardijalni izliv, anemija, tireotoksikoza, hronična bubrežna insuficijencija (HBI)
- **Aritmije** - akutne i hronične

Klasifikacija srčane insuficijencije (1)

- **Prema vrijednosti ejeckione frakcije (EF)** – značajna zbog etiologije, demografskih karakteristika, komorbiditeta, terapijskog odgovora.

Srčana insuficijencija (SI) sa **očuvanom EF (HFpEF)** $\geq 50\%$ (odgovara dijastolnoj SI)

SI sa **srednje očuvanom EF (HFmrEF)** – EF 40-49%

SI sa **redukovanom EF (HFrEF)** - EF $\leq 40\%$ (odgovara sistolnoj SI)

- **Prema toku:** akutna i hronična (najčešća)

Akutna SI – nekoliko kliničkih manifestacija: plućni edem - kardiogeni šok (dalje)

- **Dodatne karakteristike/podjele**

Stabilna i dekompenzovana hronična SI

Kongestivna akutna i hronična SI – preopterećenje volumenom cirkulišuće tjelesne tečnosti

NYHA klasifikacija srčane insuficijencije

- Je funkcionalna klasifikacija na osnovu jačine simptoma, intolerancije na napor i kvalitet života. Međutim, intenzitet simptoma nije uvijek u korelaciji sa insuficijencijom miokarda.

New York Heart Associaton (NYHA) klasifikacija težine SI:

- **Klasa I** - bez ograničenja, uobičajeno fizičko opterećenje ne dovodi do zamora, gušenja ili palpitacija
- **Klasa II** - manje ograničenje fizičke aktivnosti, pacijent se osjeća dobro kada miruje, ali uobičajene aktivnosti izazivaju zamor, gušenje ili palpitacije
- **Klasa III** - značajno ograničavanje fizičke aktivnosti, pacijent se osjeća dobro u stanju mirovanja, ali male uobičajene aktivnosti dovode do simptoma bolesti
- **Klasa IV** - i najmanja fizička aktivnost dovodi do tegoba, simptomi SI su prisutni u mirovanju i pogoršavaju se i pri najmanjem fizičkom naporu

Patofiziologija srčane insuficijencije

Heart Failure Pathophysiology

Myocardial Injury → Reduced Cardiac Output

↓ Carotid baroreceptor stimulation
↓ Renal perfusion

← Activation of the SNS
Activation of the RAAS →

BNP
ANP

↑ Heart Rate and inotropy
Myocardial toxicity

Vasoconstriction - ↑ afterload
(from increased angiotensin II)
Hemodynamic alterations - ↑ preload
(from increased aldosterone)

SNS Inhibited by:
Beta-blockers

Negative remodeling
Worsened LV Function

RAAS Inhibited by:
ACE Inhibitors
Angiotensin receptor blockers
Aldosterone antagonists
ADH Antagonists

Symptoms of heart failure

RAAS = Renin Angiotensin Aldosterone System
SNS = Sympathetic Nervous System
BNP = B-type Natriuretic Peptide
ANP = A-type Natriuretic Peptide

Patofiziologija srčane insuficijencije

Osnovne hemodinamske promjene: nedovoljan porast MV i porast komornog pritiska na kraju dijastole.

Kompenzatorni mehanizmi – *circulus vitiosus*

- *↑ kontraktilnost miokarda i frekvenca srčanog rada (simpatikus)*
  - *Hipertrofija miokarda i dilatacija srca (održavanje MV)*
  - *Periferna vazokonstrikcija, hipoperfuzija*
  - *Aktivacija RAAS (vazokonstrikcija i retencija tečnosti)*
  - *Aktiviranje natriuretskih peptida (A, B type natriuretic peptide – ANP, BNP)*
-
- **Farmakoterapija** – djeluje na pojedine ili na više kompenzatornih mehanizama.

Simptomi i znaci hronične srčane insuficijencije

SI lijevog srca

- Umor, konfuzija, nemir
- Kašalj, plućni edem
- Tahikardija
- Dispnea, tahipnea
- Paroksizmalna noćna dispnea
- Ortopnea
- Noćno mokrenje
- Galopni ritam trećeg i četvrtog tona
- Kaheksija (uznapredovala SI)

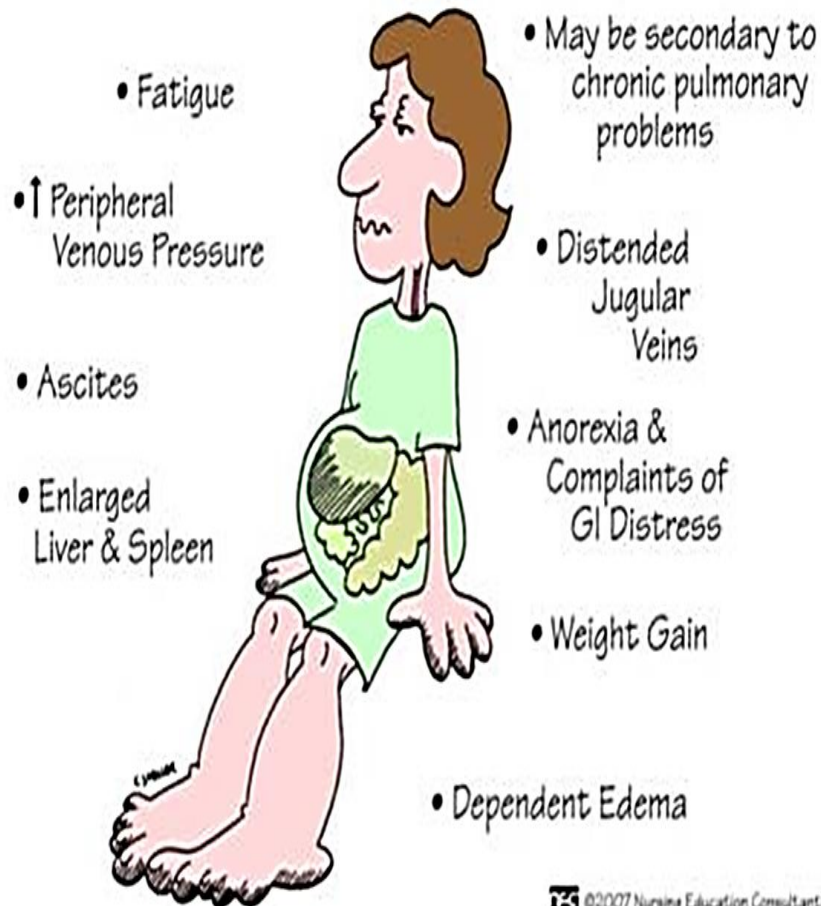

Simptomi i znaci hronične srčane insuficijencije

RIGHT SIDED ♥ FAILURE

(Cor Pulmonale)

SI desnog srca

- Umor, porast tjelesne težine, kaheksija (uznapredovala SI)
- Gubitak apetita, dispepsija
- Nabrekle jugularne vrata
- Periferni edemi
- Ascites
- Hepato-, splenomegalija
- Inspiratorni pukoti

Dijagnoza srčane insuficijencije

- Detaljna anamneza i fizički pregled (simptomi i znaci)
- **EKG** (najvažniji za isključivanje SI, osjetljivost 89%)
Pacijenti sa SI – uvijek promjene na EKG (etiološki – CAD, AIM), bitan je u odabiru terapije u npr. bradikardiji, AF.
- **Ehokardiografija – EHO** najvažniji za postavljanje dijagnoze i određivanje tretmana - transtorakalni (TTE), u diferencijalnoj dijagnozi transezofagealna (TEE), stres EHO.
- **Imaging tehnike**: RTG i napradne (NMR, PET-CT, SPECT), koronarografija.
- **Laboratorijske pretrage** -Hb, kompletna krvna slika, elektroliti Na, K, Ca, urea, kreatinin, klirens (GFR), hepatogram, glukoza, HbA1c, lipidni profil, tireoidni hormoni, CRP, feritin.
- **Natriuretski peptidi** – ANP ili BNP. Normalna koncentracija – isključuje SI.
U praksi se koristi NT-proBNP. Neophodan u postavljanju početne, radne dijagnoze – HFrEF i HFpEF. Gornja granica NT-proBNP ≤ 125 pg/mL, u akutoj SI ≤ 300 pg/mL.

Ciljevi liječenja srčane insuficijencije

- Poboljšanje kliničkog statusa, funkcionalnog kapaciteta, kvaliteta života, sprečavanje hospitalizacije, smanjenje mortaliteta.
- **Terapijski pristup SI je složen, uključuje:**
  1. nefarmakološke mjere
  2. **farmakološku terapiju SI i komorbiditeta**
  3. primjenu različitih aparata, kardio resinhronizaciona terapija (CRT) i implantabilni kardioverter defibrilator (ICD)
  4. hirurške intervencije

Nefarmakološke mjere liječenja SI:

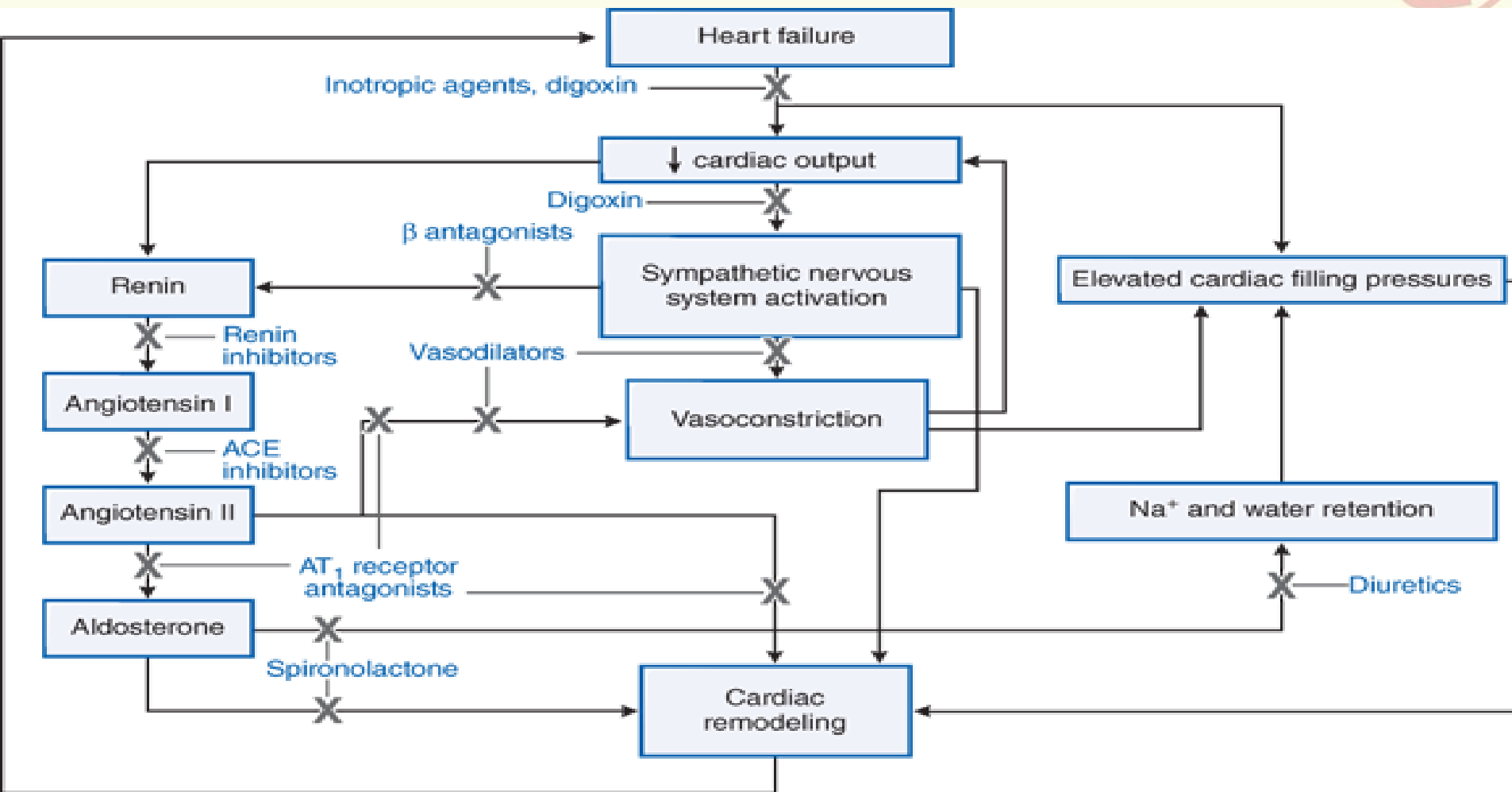
- Prestanak pušenja,
- Dijetetski režim (kontrola soli u ishrani, unosa tečnost na max. 1,5-2 L/dan)
- Ograničiti unos alkohola (2 standardna pića/dan za muškarce, 1 za žene)
- Izbjegavati ekstremne temperature i težak fizički rad, ali redovno šetati
- Imunizacija radi sprečavanja respiratornih infekcija

Principi farmakoterapije SI

- **Za usmeni ispit iz Kliničke farmakologije ponoviti farmakologiju lijekova u liječenju insuficijencije srca (mehanizam djelovanja, farmakokinetika, indikacije, neželjene reakcije i interakcije) iz knjige Farmakologija, Varagić Milošević.**
- **Principi farmakoterapije SI – prema Smjernicama za dijagnostiku i liječenje akutne i hronične srčane insuficijencije Evropskog udruženja za kardiologiju 2016.**
- **Farmakoterapijske grupe u liječenju SI:**
  - Inhibitori renin-angiotenzin-aldosteron sistema(RAAS) - (ACEi, ARB), valsartan/sakubitril
  - Blokatori β adrenergičkih receptora
  - Diuretici (tiazidi, direktici Henleove petlje, antagonisti aldosterona/štede K)
  - Vazodilatatori, nitrati
  - Inotropni lijekovi, vazopresori
  - Lijekovi u liječenju komorbiditeta koji poboljšavaju prognozu SI

Principi farmakoterapije SI – vrsta i mehanizam djelovanja lijekova u patofiziološkim putevima SI

Farmakoterapija-ACE inhibitori (1)

- ACEi (enalapril, ramipril, lizinopril, fosinopril) su lijekovi izbora u liječenju SI, jer smanjuju mortalitet i morbiditet, **od asimptomatske disfunkcije lijeve komore do težih oblika poslije AIM.**
- Inhibišu nastanak vazokonstriktora – angiotenzina II, smanjeno lučenje aldosterona i noradrenalina i povećavaju koncentraciju vazodilatatora (bradikinin).
- Ne izazivaju refleksnu aktivaciju simpatikusa i RAAS.
- Smanjuju sistemske i pulmonarne vaskularne rezistencije.
- Ne mijenjaju frekvenciju srca
- Povećavaju minutni volumen i redukuju naprezanje zida desne i lijeve komore
- Redukuju periferni vaskularni otpor (vazodilatatori vena i arteriola).
- Povećavaju protok kroz skeletne mišiće i bubrege
- Povećavaju radni kapacitet pri opterećenju funkcionalno status prema NYHA.
- **Preporučuju se kod HFrEF (EF <40-45%), sa ili bez simptoma.**

Farmakoterapija-ACE inhibitori (2)

- Terapija ACEi počinje malim dozama (npr. enalapril 2,5 mg 2x1/dan ili ramipril 2.5 mg 1x/dan), koje se postepeno povećavaju do maksimalno tolerisane doze (npr. enalapril 10-20 mg 2x1/dan ili ramipril 2x 2.5 mg/dan), u cilju postizanja odgovarajuće inhibicije RAAS, a ne samo do simptomatskog poboljšanja stanja bolesnika.
Doziranje na ovaj način sprečava naglu hipotenziju u SI.
- **Oprez:** dodatni pad krvnog pritiska kod SI sa hipotenzijom, teškim oblikom SI i na prethodnoj terapiji sa diureticima.
- U slučaju da pacijent uzima diuretik koji štedi K, prekinuti ga dok se uvodi ACEi (ACEi suprimiraju aldosteron i dovode do zadržavanja K)
- Primjena per os.
- Povoljni efekti tek poslije 4 nedjelje!

Farmakoterapija-ACE inhibitori (3)

- **NRL:** suhi nadražajni kašalj, angioedem, hipotenzija, akutna bubrežna insuficijencija (ABI) kod bilateralne stenoze renalne arterije.
- **Kontraindikacije:** bilateralna stenoza renalne arterije i angioedem, tokom prethodne terapije ACEi, trudnoća
- **Nepohodno je redovno praćenje bubrežne funkcije :**
  1. prije početka terapije; 1-2 nedelje nakon svakog povećanja doze; poslije 3. mjeseca i nakon svakih 6. mjeseci
  2. pri promjeni terapije koja može uticati na bubrežnu funkciju
  3. u bolesnika s prethodnom ili sadašnjom bubrežnom disfunkcijom ili poremećajem elektrolita.
- Posebna pažnja na bolesnike sa niskim krvnim pritiskom ili serumskim kreatininom preko 250 nmol/l!
- Ako je sistolni pritisak <100 mmHg, terapiju treba započeti pod nadzorom kardiologa

Antagonisti receptora za angiotenzin II (ARB)

- Obično se koriste kao zamjena kod nepodnošljivosti ACEi (naročito kod suvog kašlja, angioedema, porasta kreatinina i hiperkalijemije).
- ARB inhibišu RAAS direktnom blokadom AT1 receptora, smanjuju vazokonstrikciju, hipoperfuziju vitalnih organa, remodelovanje srca, hipernatrijemiju, retenciju tečnosti i hipokalijemiju. Ne utiču na sistem kalikrein-kinin-prostaglandin.
- Za terapiju SI registrovani su **valsartan, losartan, kandesartan**.
- Netitrabilni lijekovi (povećavanje maksimalne doze ne dovodi do boljeg terapijskog efekta). Npr. losartan, dnevna doza 50 mg.
- Primjena per os.
- **Kontraindikacija:** trudnoća.
- Nemaju prednost u liječenju SI u odnosu na ACEi , osim kod nepodnošljivosti ACEi.

Valsartan/neprilizin (sakubitril)

- Novi lijek – indikovano kod terapijskog neuspjeha sa ACEi.
- Djeluje na RAAS i neutralni endopeptidni sistem (natriuretičke peptide, ANP, BNP)
- Kombinacija je inhibitor angiotenzinskih receptora i neprilizina; valsartan blokira RAAS, a sakubitril inhibiše neprilizin, odnosno, smanjuje degradaciju natriuretičkih peptida i bradikinina
- Povećana koncentracija ANP, BNP i bradikinina- porast diureze, natriureze, vazodilatacije, miokardne relaksacije i sprečavanje remodelacije miokarda.
- Preporučeno kao zamjena za ACEi za dalje smanjenje rizika od smrti i hospitalizacije kod SI kod ambulantnih pacijenata sa HFrEF koji ostaju simptomatčni uprkos optimalnoj terapiji sa ACEi, beta-blokatorima i MRA .
- NRL: hipotenzija.

Blokatori β adrenergičkih receptora (1)

- Dugo bili kontraindikovani u SI (do 1997.) zbog negativno ino- i hronotropnog djelovanja. Ispitivanja sa karvedilolom dokazala su snižavanja smrtnosti za 65% u SI NYHA II-IV.
- Beta blokatori u SI smanjuju toksično djelovanje simpatikusa (noradrenalina) na apoptozu kardiomiocita, blokirajući β_1 , β_2 i α receptore u insuficijentnom srcu i inhibišući aktivaciju RAAS.
- **Danas se preporučuju u terapiji svih bolesnika sa simptomatskom stabilnom SI (HFrF), jer poboljšavaju simptome, utiču na remodelovanje srca, smanjuju smrtnost i produžavaju život.**
- Klasifikacija : kardioselektivni beta blokatori (β_1): ATENOLOL, BISOPROLOL, METOPROLOL, i neselektivni β_1 i β_2 blokatori PROPRANOLOL, SOTALOL.
- **U liječenju SI su preporučeni: karvedilol, metoprolol, bisoprolol, nebivolol.**
- **Prednost u odnosu na metoprolol ima neselektivni β blokator KARVEDILOL (blokora β_1 u miokardu i α_1 glatkim mišićima arteriola - vazodilatacija)**
- **NEBIVOLOL – osim što blokira β_1 receptore, ali stimuliše β_3 i oslobađa i NO – indikovano u SI sa ishemijskom bolesti.**

Blokatori β adrenergičkih receptora (2)

- Liječenje započeti ACEi i diureticima, uz postepeno uvođenje β blokatora
- Početna doza β blokatora mora biti mala (npr. karvedilol 3,125 mg 2x1), a povećanje doze je sporo (povećanje na 2-3 nedjelje) do ciljne doze (npr. karvedilol 25 mg 2x1), da bi se izbjeglo izraženo snižavanje frekvencije.
- Započeti terapiju kod tzv. „suhom stadijumu” bolesnika, bez prisustva viška tečnosti, odnosno edema.
- Kod bolesnika sa disfunkcijom lijeve komore (sa ili bez simptomatske SI), nakon AIM se preporučuje dugotrajna upotreba beta blokatora pored ACEi, radi smanjenja mortaliteta.
- **NRL: bradikardija, osjećaj umora, hladni ekstremiteti, napad astme, srčana insuficijencija.**
- **Kontraindikacije: dekompenzovana SI, bradikardija, AV blok II i III.**
- Selektivni β blokatori imaju prednost kod pacijenata sa DM, astmom i HOBP.
- Uvijek kontrolisati puls! Kod izražene bradikardije, mogu se primijeniti β blokatori sa ISA (intrizička simpatikomimetička aktivnost) : pindolol, acebutalol.

Doze lijekova u SI

	Početna doza (mg)	Doza održavanja (mg)
ACEI		
Katopril ^a	6.25 (3x1)	50 (3x1)
Enalapril	2.5 (2x1)	10-20 (2x1)
Lizinopril ^b	2.5-5.0 (1x1)	20-35 (1x1)
Ramipril	2.5 (1x1)	10 (1x1)
Trandolapril ^a	0.5 (1x1)	4 (1x1)
Beta blokatori		
Bisoprolol	1.25 (1x1)	10 (1x1)
Karvedilol	3.125 (2x1)	25 (2x1)
Metoprolol sukcinat (CR/XL)	12.5-25 (1x1)	200 (1x1)
Nebivolol ^c	1.25 (1x1)	10 (1x1)
ARB		
Kandesartan	4-8 (1x1)	32 (1x1)
Valsartan	40 (2x1)	160 (2x1)
Losartan ^{b,c}	50 (1x1)	150 (1x1)
MRA		
Eplerenon	25 (1x1)	50 (1x1)
Spironolakton	25 (1x1)	50 (1x1)
ARNI		
Sakubitril/ valsartan	49/51 (2x1)	97/103 (2x1)
Blokatori I_κ-kanala		
Ivabradin	5 (2x1)	7.5 (2x1)

Diuretici	Početna doza (mg)	Uobičajena dnevna doza (mg)		
Diuretici Henleove petlje ^a				
Furosemid	20-40	40-240		
Bumetanid	0.5-1.0	1-5		
Torasemid	5-10	10-20		
Tiazidni diuretici ^b				
Bendroflume- tiazid	2.5	2.5-10		
Hidrohlorotia- zid	25	12.5-100		
Metolazon	2.5	2.5-10		
Indapamid ^c	2.5	2.5-5		
Diuretici koji štede kalijum ^d				
	+ACEI/ ARB	-ACEI/ ARB	+ACEI/ ARB	-ACEI/ ARB
Spironolakton/ eplerenon	12.5-25	50	50	100-200
Amilorid	2.5	5	5-10	10-20
Triamteren	25	50	100	200

Diuretici – antagonisti aldosteronskih receptora

- Spironolakton i eplerenon su antagonisti aldosterona – mineralokortikoidni antagonisti (MRA) – slabi diuretici i neurohumoralni modulatori.
- Blokiraju djelovanje aldosterona na homeostazu vode i elektrolita, ali u SI, naročito nakon AIM i disfunkciji lijeve komore, blokiraju mineralokortikoidne receptore i sprečavaju fibrozu krvnih sudova miokarda, hipertrofiju lijeve komore, disfunkciju endotela, ventrikularne aritmije i apoptozu/nekrozu kardiomiocita - odgovornost aldosterona (aktivacija RAAS).
- Preporučuju se za pacijente sa teškom HFrEF (NYHA III-IV) koji ostaju simptomatični uprkos tretmanu sa ACEi i beta-blokatorima da bi se smanjio rizik od hospitalizacije i smrt .
- Primjena per os, male doze.

Diuretici – antagonisti aldosteronskih receptora

- OPREZ – uvođenje ovih lijekova kod pacijenata sa HBI (klirens kreatinina <30 ml/min) i rizika za hiperkalijemiju. Neophodno provjeravati nivo K u serumu ($>5,0$ mol/l).
- Ako se simptomi održavaju, a normoK postoji - povećati dozu na 50mg/ dan (kontola K i kreatinina za 7 dana)
- NRL: spironolakton ima antiandrogeno djelovanje. Izaziva ginekomastiju (10% muškaraca), bolan mastitis (uni i bilateralan), valunge, impotenciju, a virilizaciju kod žena. U tom slučaju terapiju spironolaktonom obustaviti.
- Eplerenon – je selektivan za mineralokortikoidne receptore, ne blokira druge steroidne receptore, te ne izaziva antiandrogena NRL.
- Eplerenon – antihipertenzivno djestvo slično ACEi i kardioprotektivno kao spironolakton.

Farmakoterapija- ostali diuretici (1)

- Diuretici su preporučeni sa ciljem da se **poboljšaju simptomi**, smanji broj hospitalizacija i da se poveća kapacitet kod pacijenata sa znacima i/ili simptomima hipervolemije.
- Esencijalni lijekovi u terapiji akutne SI (furosemid), koja se manifestuje kao plućna kongestija, plućni edem ili periferni edemi, kao i za hroničnu terapiju u smislu održavanja euvolemijskog stanja (tiazidi, diuretici Henleove petlje).
- Diuretike, ako je moguće, uvijek dodavati u kombinaciji sa ACEi (diuretici dovode do povećanja renina, što ACEi antagonizuju)
- Blaga SI uspješno se liječi tiazidnim diuretikom, ali kod pogoršanja SI koriste se diuretici Henleove petlje radi smanjenja kongestije (mogu se i kombinovati tiazidi sa diureticima Henleove petlje)
- Diuretike koji štede K (spironolakton, amilorid) uvesti u terapiju SI samo ako se hipokalijemija održava uprkos ACE inhibitorima ili u NYHA III-IV.

Farmakoterapija-diuretici (2)

- **Tiazidni diuretici:** hidrohlorotiazid, hlorotiazid, indapamid.
Netitrabilni lijekovi (max. doza 25 mg/dan).
NRL: hipoK, hiperglikemija, hiperurikemija.
- **Diuretici Henleove petlje** (furosemid, torasemid, bumetanid) – per os i i.v. primjena.

Snažni diuretici, ali i vazodilatatori (važno u plućnom edemu zbog dekongestije). Početak djelovanja nakon 15 min, max. 3h.

Oprez kod pacijenata:

- Na terapiji digitalisom zbog moguće hipo K, naročito ako pacijenti ne uzimaju redovno K, ili su ranije imali hipokalijemiju ili aritmije.
- Kod starijih pacijenata, onih sa HBI (hronična bubrežna insuficijencija), tiazidni neefikasni te se mijenjaju sa direkticima Henleove petlje.

Drugi lijekovi u liječenju SI

- **Ivabradin** (blokator praženjenja u SA čvoru) treba da se razmotri za smanjenje rizika od SI hospitalizacije ili kardiovaskularne smrti kod simptomatskih pacijenata sa $EF \leq 35\%$ u sinusnom ritmu i pulsom u mirovanju $\geq 70/\text{min}$ uprkos tretmanu sa β -blokatorima u maksimalno tolerisanim dozama, ACEi (ili ARB), i MRA.
- **Kombinacija Hidralazina (antihipertenzivni vazodilatator) i isosorbid-dinitrata (organski nitrat)** može da se razmotri kao alternativa kod simptomatskih pacijenata sa HFrEF koji ne mogu da tolerišu ni ACEi (niti ARB) ili su ovi lijekovi kontraindikovani ili se sa oprezom mogu dodati simptomatskim pacijentima uprkos terapiji ACEi, ARB, MRA, beta blokatorima.

Kardiotonički glikozidi – digoksin, digitoksin – najstatiji lijekovi u liječenju srčane insuficijencije.

Digitalis lanata (naprstak)

Farmakoterapija-kardiotonički glikozidi (1)

- **Primjena kod simptomatčnih pacijenata sa HFrEF, koji su u sinusnom ritmu sa uvećanim srcem (NYHA III-IV), a uprkos tretmanu sa ACEi, beta-blokatorima, i MRA.**
- **Indikovani kod HFrEF sa atrijskom fibrilacijom sa brzim komornim odgovorom. Ciljna vrijednost frekvencije na terapiji sa digoksinom je 70-90 /min, max 110/min, uz beta blokatore ili prije njih.**
- Kardiotonički glikozidi usporavaju frekvenciju srca i poboljšavaju kontraktilnost i funkciju komora, a time i smanjuju simptome.
- **Digoksin i digitoksin se daju per os i parenteralno, a djeluju:**
  - pozitivno inotropno bez povećanje potrošnje O_2 (povećanje kontraktilnosti)
  - negativno hronotropno (bradikardija, usporenje sprovođenja u AV čvoru)
  - pozitivno batmotropno (pojačava automatizam i stvaranje ektopičnih žarišta)

Farmakoterapija-kardiotonički glikozidi (2)

- **↑ automatizam miokarda (pozitivno batmotropno djelovanje) direktno na membranu ćelije - povećana ekscitabilnost kardiomiocita.**
- Dovodi do naizmjenične promjena dužine trajanja AP, stvaranja ektopičnih žarišta – naročito u Purkinjeovim vlaknima, osim SA. Mogu izazvati razne aritmije.
- **Kardiotonici su aritmogeni zbog čega nisu lijekovi prvog izbor u SI (ako je u sinus ritmu).**
- Oprez. Anamneza - prethodne aritmije izazvane kardiotonicima
- Prethodna digitalizacija – potpuna 1/3 letalne doze digitalisa.

Atrial Tachycardia with AV Block

Farmakoterapija-srčani glikozidi (3)

NRL: kardijalne - bradikardija, SA blok, VES, AV blokovi, ventrikularna tahikardija, fibrilacija, bigeminija, trigeminija; **ekstrakardijalne NRL:** mučnina i povraćanje, poremećaji vida (bijeli ili žuti halo u vidnom polju, pospanost, konfuzija, toksične psihoze. NRL su zavisne od doze i stepena oštećenja miokarda.

- **Kontraindikacije:** **ishemijska bolest srca**, bradikardija, AV- blok II i III stepena, sindrom bolesnog sinusnog čvora, WPW sindrom, hipokalijemija i hiperkalcijemija.
- Mala terapijska širina! (toksičnost)
- Oprez: interakcije za diureticima (furosemid)-hipoK. min. konc. K 3.5 mmol/L
- Dnevna doza digoksina je 0,25-0,375. Terapija se može započeti sa 0,25 mg 2x dnevno tokom dva dana (doza digitalizacije).
- Kontrola bubrežne funkcije (klirens kreatinina) i K prije početka terapije!

Liječenje SI sa očuvanom EF

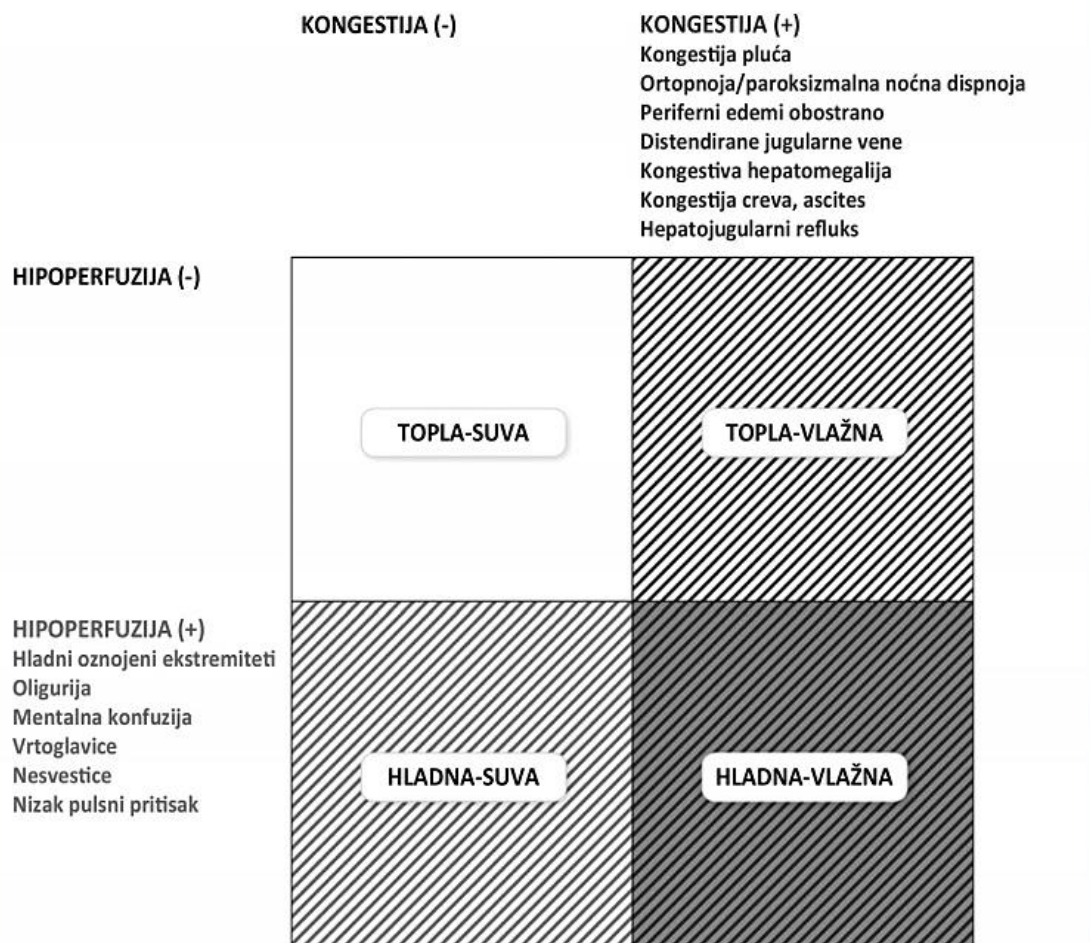
- Patofziologija HFpEF i HFmrEF je heterogena, i sa različitim fenotipovima koji uključuju različite prateće KVS bolesti (npr. AF, arterijska hipertenzija, CAD, plućna hipertenzija) i nekardiovaskularne bolesti, dijabetes, HbI, anemija, HOBP, gojaznost
- U poređenju sa HFrEF pacijentima, hospitalizacija i smrt pacijenata sa HFmrEF/HFpEF su najverovatnije nekardiovaskularnog porijekla.
- Nijedan tretman do sada nije ubjedljivo pokazan kao način za smanjenje morbiditeta ili mortaliteta kod pacijenata sa HFpEF ili HFmrEF.
- Diuretici su preporučeni kod pacijenata sa kongestijom sa HFpEF ili HFmrEF sa ciljem da se ublaže simptomi i znaci.
- **VAŽNO: liječiti kardiološke i nekardiološke komorbiditete.**
- Izvjesnu prednost ima uvođenje kandesartana, nebivolola, digoksina, spironolaktona.

Akutna srčana insuficijencija (aSI)

- **Urgentno stanje !**
- U većini slučajeva, pacijent sa aSI se prezentuju sa normalnim TA (90-140 mmHg) ili povišenim vrijednostima (>140 mmHg; hipertenzivna akutna srčana slabost) sistolnog krvnog pritiska. Samo 5-8% svih pacijenata se prezentuje sa niskim SBP (npr <90 mmHg; hipotenzivna aSI), što je povezano sa lošom prognozom, posebno kad je hipoperfuzija takođe prisutna
Etiološki: AIM, ventrikularne aritmije, valvularne stenoze, disekcija, hipertenzivna kriza, septikemija, tireotoksikoza, dekompenzacija hronične insuficijencije, alkoholizam.
- **6 kliničkih manifestacija aSI:** dekompenzacija hronične SI, plućni edem, hipertenzivna SI, kardiogeni šok, izolovana aSI desnog srca, usljed akutnog koronarnog sindroma.
- **Dijagnoza** – kao kod hronične SI.
- **Različit terapijski pristup** , kojim se olakšavaju simptomi, ali ne smanjuje mortalitet.

Akutna srčana insuficijencija (aSI)

Hipoperfuzija nije sinonim za hipotenziju, ali hipoperfuzija je često udružena sa hipotenzijom.

KA

Slika 12.1 Kliničke karakteristike pacijenata sa akutnom srčanom slabošću i prisustvom ili odsustvom kongestije i/ili hipoperfuzije

- Karakteriše je plućna kongestija, ali kliničkom slikom može dominirati smanjen MV i hipoperfuzija tkiva.
- **Forrester-ova klasifikacija aSI (slika).**
- Akutna SI može biti akutna (kardiogenu), dispneja sa znacima plućne kongestije, uključujući edem pluća.
- Može biti i kardiogeni šok (nizak arterijski pritisak, oligourija i hladni periferni dijelovi tijela- razlikovati od edema pluća).

Farmakoterapija akutne srčana insuficijencije

Terapija akutne SI - različita i individualno prilagođena

- Cilj: smanjiti kongestiju i povećati minutni volumen srca.

- **Oksigenoterapija (SO₂ do 95%), neinvazivna ventilacija**

Najčešći lijekovi izbora:

- **Morfijum** – kod anksioznih i dispnoičnih pacijenata (i.v. bolus 2.5 mg)
- **Diuretici Henleove petlje** (furosemid, torasemid, bumetanid)
- **Vazodilatatori** (Na-nitroprusid, nitroglicerina, izosorbid-dinitrat)
- **Inotropni i vazopresorni lijekovi** (dopamin, dobutamin, noradrenalin, adrenalinlevosimendan, digitalis)

Farmakoterapija akutne srčane insuficijencija

Terapija:

Diuretici Henleove petlje – npr. furosemid 20-40 mg iv (bolus ili infuzija). Maksimalna doza 240 mg/dan. Furosemid je snažan diuretik i vazodilatator (važno za dekongestija pluća), početak djelovanja 15 minuta;

Oprez kod TA ≤ 90 mmHg. NRL: hipotenzija, hipo-Na, hipo-K, hipovolemija, dehidracija-

Vazodilatatori i.v. (samo kod pacijenata sa TA >110 mmHg, sa oprezom TA 90-110 mmHg bez simptomatske hipotenzije). Predstavници su nitroglicerina, izosorbida dinitrata, nitroprusida. Smanjuju TA, pritisak punjenja komora, sistemski vaskularni otpor, plućnu kongestiju i poboljšavaju dispneju.

Tabela 12.4 Intravenska primena vazodilatatora u lečenju akutne srčane slabosti

Vazodilatator	Doziranje	Glavni štetni efekti	Drugo
Nitroglicerina	Početi sa 10-20 $\mu\text{g}/\text{min}$, povećavati do 200 $\mu\text{g}/\text{min}$	Hipotenzija, glavobolja	Razvoj tolerancije kod kontinuirane primene
Izosorbida dinitrat	Početi sa 1 mg/h, povećavati do 10 mg/h	Hipotenzija, glavobolja	Razvoj tolerancije kod kontinuirane primene
Nitroprusid	Početi sa 0,3 $\mu\text{g}/\text{kg}/\text{min}$, povećavati do 5 $\mu\text{g}/\text{kg}/\text{min}$	Hipotenzija, toksičnost izocijanata	Fotosenzitivan
Nesiritide ^a	Bolus 2 $\mu\text{g}/\text{kg}$ + infuzija 0,01 $\mu\text{g}/\text{kg}/\text{min}$	Hipotenzija, glavobolja	

Farmakoterapija akutne srčane insuficijencije

Inotropni lijekovi – kod pacijenata sa hipotenzijom, u prisustvu hipoperfuzije ili kongestije, ali ne kod aSI sa smanjenim MV usljed hipovolemije

DOPAMIN - djeluje na D_1 i D_2 receptore, ali i na α i β

- Vazodilatacija cerebralnih, koronarnih, renalnih i mezenterijalnih arterija (vazokonstrikcija arterija i vena u koži, mišićima, masno tkivo). Stimuliše kontraktilnost, srčanu frekvenciju, AV provodljivost.
- **Efikasnost zavisna od doze**

$\leq 3 \mu\text{g/kg/min}$ – **kod rezistencije na furosemid, poboljšavaju perfuziju bubrega;**

$5 - 10 \mu\text{g/kg/min}$ – **vazokonstriktorno, kardiogeni i hipovolemijski šok.**

Indikacije : kongestivna srčana insuficijencija, AIM, sepsa, trauma, AIB

DOBUTAMIN djeluje slično kao DOPAMIN; slabiji uticaj na automatizam i krvni pritisak. Pogodniji u akutnoj SI (rijeđe aritmije i hipotenzija).

Indikacije i NRL – kao DOPAMIN.

Doziranje DOPAMINA i DOBUTAMINA – monitoring frekvence, TA i diureze.

Svi inotropni lijekovi su aritmogeni! Postepen prekid terapije kada se uspostavi perfuzija. Drugi predstavnici inotropa su levosimendan i milrinon.

Farmakoterapija akutne srčane insuficijencije

- **Vazopresorni lijekovi (noradrenalin, adrenalin)** su indikovani kod kardiogenog šoka, kada kombinacija inotropnih lijekova i tečnosti ne može da podigne krvni pritisak iznad 90 mmHg.
- Međutim, u kardiogenom šoku je visoka periferna vaskularna rezistencija te se koriste što kraće.
- U kombinaciji sa dopaminom ima aditivan vazopresorni efekat.
- **Digoksin** – u aSI sa brzm AF ($\geq 110/\text{min}$) – i.v bolus 0.25-0.5 mg.

Tabela 12.5 Pozitivni inotropni agensi i vazopresori u terapiji akutne srčane slabosti

Vazodilatator	Bolus	Infuzija
Dobutamin ^a	Ne	2-20 $\mu\text{g/kg/min}$ (beta +)
Dopamin	Ne	3-5 $\mu\text{g/kg/min}$ - pozitivni inotropni agens (beta +) >5 $\mu\text{g/kg/min}$ - pozitivni inotropni agens (beta +), vazopresor (alfa +)
Milrinone ^{a,b}	25-75 $\mu\text{g/kg}$ tokom 10-20 min	0,375-0,75 $\mu\text{g/kg/min}$
Enoksimon ^a	0,5-1,0 $\mu\text{g/kg}$ tokom 5-10 min	5-50 $\mu\text{g/kg/min}$
Levosimendan ^a	12 $\mu\text{g/kg}$ tokom 10 min (opciono) ^c	0,1 $\mu\text{g/kg/min}$ što može biti smanjeno do 0,05 $\mu\text{g/kg/min}$ ili povećano do 0,2 $\mu\text{g/kg/min}$
Noradrenalin	Ne	0,2-1,0 $\mu\text{g/kg/min}$
Adrenalin	1 mg može biti ordiniran intravenski tokom reanimacije, ponavljati na 3-5 min	0,05-0,5 $\mu\text{g/kg/min}$

Lijekovi u liječenju AKUTNE srčane insuficijencije

- Hypoperfusion(-)
- Congestion (-)
- **Adjust oral medication**

Warm
& Dry

- Hypoperfusion(-)
- Congestion(+)
- **Vasodilator**
- **Diuretics**

Warm
& Wet

- Hypoperfusion(+)
- Congestion(-)
- **Fluid challenge**
- **Inotropic agent**

Cold
& Dry

- Hypoperfusion(+)
- Congestion(+)
- **Inotropic agent**
- **Diuretics**
- **Mechanical circulator support if necessary**

Cold
& Wet

Algoritam liječenja akutne srčane insuficijencije

- **Dekompenzacija hronične SI** – vazodilatator, diuretik Henleove petlje, inotropi lijekovi kod izražene hipotenzije i hipoperfuzije bubrega (oligurija)
- **Plućni edem** – morfin, oksigenoterapija, diuretik Henleove petlje (kongestija i retencija tečnosti), vazodilatatori (normotenzija ili povišen TA), inotropi lijekovi kod izražene hipotenzije i hipoperfuzije bubrega (oligurija).
- **Hipertenzivna SI** – vazodilatatori i male doze diuretika.
- **Kardiogeni šok** – nadoknada tečnosti, inotropni lijekovi ako je TA ispod 90 mmHg, noradrenalin (pogoršanje kliničke slike), mehanička potpora.
- **Izolovana aSI desnog srca** – inotropni lijekovi posebno kod znakova hipoperfuzije organa. Isključiti plućnu emboliju i AIM desne komore.
- **Akutni koronarni sindrom** – liječenje nestabilne AP, STEMI i nonSTEMI

Hvala na pažnji

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF MEDICINE

